

שעתם הגדולה של: אנשים חסרי עקרונות ועמוד שידרה. המוכנים

לעשות הכל בתאווה לשררה ולרווח אישי; למשרתים מלידה.

הנכונים לכל השפלה ומוכנים בכל שעה להקריב את שכניהם ואת

כבודם שלהם בשביל לחבב עצמם על המחזיקים בשילטון..."

המוראנדום* הצ'כוסלובקי

אנתולוגיה מודרנית

א. להביך את הצנזורים

בחפוי של אלפי טנקים ומטוסים הצליחו, לפני קרוב לתשע שנים, 600 אלף חיילים סובייטים לחסל את „האביב-הצ'כוסלובאקי“. אחת הסיבות העיקריות שהביאו את הרוסים לפלוש היה ביטול הצנזורה הפוליטית והתרבותית בצ'כוסלובאקיה — החלטה שנראתה בעיני שליטי הקרמלין כחמורה בסיכונים.

בשבוע שעבר השלימו הסובייטים את כיבושה התרבותי של צ'כוסלובאקיה, וכלאו את ואצלב האבל, משרר ומחנאי, מאחרוני הסופרים שהביאו ל„מהפכת-התרבות“ ול„הפשרה הפוליטית“ בפראג, במחצית שנות ה-60. ואצלב האבל הוא מאחרוני היוצרים הצ'כיים, שהמשיך ליצור, תוך שמירה על עצמאותו הרוחנית והתעלמות מ„המכשש האידיאולוגי“ שהופעל בידי הסוכ-ייטים על אנשי-הרוח הצ'כיים.

בתקופה הראשונה שלאחר מילחמת-העולם השנייה, כאשר הסובייטים השתלטו על צ'כוסלובאקיה והפכה לגרורה (1948), הם ניצלו את התרבות כנשק רב-עוצמה של תעמולה. האמנויות למיניהן סובסדו, למרות השפל הכלכלי, וזכו בעדיפות ראשונית במעלה במיקרם החברתי, בדומה לארצות אחרות שמעבר למסך-הברזל.

למרות המגמתיות התרבותית המוצהרת, במהלך עשר שנות סטאליניזם תרבותי, הרי שבהזירות רבה, טיפחו היוצרים הצ'כיים, בפנינת הלא-חשופות של התרבות, מרכיבים של סאטירה חברתית ממוחלת, והיו מוקד של זהות-לאומית, שהביאה את מאוויי-החופש ותחושות של עצמאות-תרבותית.

ואצלב האבל היה מאדריכלי היצירה הסאטירית בצ'כיה, מהסוגניות שבישרו את „האביב-הצ'כוסלובאקי“. המדדה-הציבורי לבחינת השפעתם של הסופרים, והאבל בתוכם, במרידת-האינטלקטואלים, מצוי בעובדה שהם הצליחו להביא עד ל-1967 את תפוצת שבועון אגודת הסופרים ליטראני נוביני עד ל-150 אלף עותקים לשבוע, הישג שדומה לו אינו קיים בתרבות כלשהי.

בדומה ליוצרים רבים בני-דורו, הרי שיצירותיו של האבל בולטות בנטייה להטביע את מצוקות ההווה מתחת למסכות של סטואציות-אבסורדיות. המצויות מעבר לזמן ולמקום, ומוכרות מוגה מופלאת של יצירות של קפקא ומירוסלאב האשק, בגרוטסקיות של אלפרד זארי (המלך אובו) וסמואל בקט. עבודות הבולטות באייריאליזם שבהן, יצירותיהם של האבל וחבריו נכתבו בחלקן בתקופות של ידיחוקה מטעמים של הצנזורים הפוליטיים, ולמי-רות שהן הביכו את הצנזורים, נאלצו אלה להתיר את פירסומם של היצירות הללו.

ב. שריהחיסול נגד שריהקים

בישריו ובמחזותיו דן ואצלב האבל בנושא אחד ויחיד: מחאה מוחלטת נגד מצבו הממוכן של בן המאה ה-20, ונגד המרכיבים הטוטאליטריים של החברה-המורדרנית המתעלמים מן הפרט, או שרומסים אותו. האבל ממחיש זאת באמצעים סאטיריים מובהקים, תוך הצגה של טראגדייקומדיה בעלת גרעין מטאפיזי. על מירכבים

* תזכיר, תיזכורת. ** תוצאות של אוירה טיפופית סטאליניסטית מצויות ביצירותיהם של משה שמי, אהרון מגד, חנוך ברטוב ואחרים, שפירסמו תחת הכותרת „תרבות מתקדמת“ בראשית שנות ה-50 בארץ.

שינויים במיבנה שלה, ובכוונתה להיפטר מהשר-השליטי מכולם: „שר-החיסול“ — ולהאדיר את שמו של השר החיובי מכולם: „שר-הקים“. אלא שזה מצב-אבסורדי, וטענתו של „שר-החיסול“ היא שרק הוא עצמו יכול לחסל את עצמו, דבר הנכצר ממנו, בטרם חיסל את כל שאר הדברים התובעים חיסול.

אלא שהדמות-המרכזית במחזהו של האבל, היא זו של הקרייריסט הצעיר, הבודד כיצד לנצל את הסיטואציה-האבסורדית הזאת. קרייריסט הנוהג כפי שבירוקי-ראט יוכל מדינה ובכל תרבות ניהוג, וכך הוא נוהג עד לקיפוד פתיל חייו.

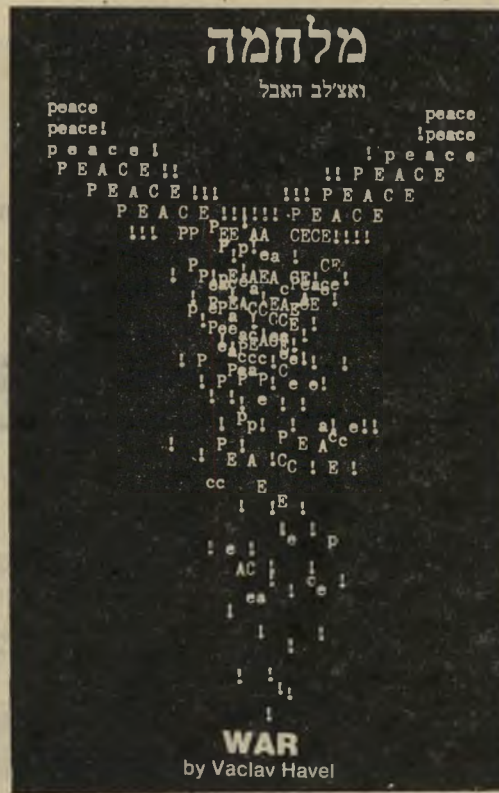
את השקפותיו הפסימיות, ממשיך ואצלב האבל במחזהו הנודע „הממוראנדום“, בו הוא מתאר את תהליכי פעולת מיבני-העל של העוצמה, הממיתים בהדרגה את החברה. במחזה זה מגביר האבל את השימוש בהימחשה של האפקט-הלשוני, והוא יוצר לכוח-השליט שפה חדשה ונעלמת, המופצת אך זרק בתוך המערכות-הביורוקראטיות של השלטון, כאשר זה שיצליח לתרגם שפה זו ללשון היסודיים, הוא זה שהכוח בידו.

ג. דיכוי מעודן

ב-8 לאפריל 1975 פירסם ואצלב האבל, מיכתב גלוי לדוקטור הוסאק מנהיגה של צ'כוסלובאקיה, בו הוא מפרט את תהליך עיקורה של התרבות: במשרדים ובבתי-החרושת שלנו, העבודה נמשכת, המשמעת מתקיימת, מאבצי אורחיו מתבטאים בעליית האיסית של רמת-החיים: אנשים בונים בתים, רוכשים מכוניות, מביאים ילדים, מתבדרים וחיים את חייהם... האבל טוען שאותם אנשים חיים בכוח הפחד: מפני מה פוחדים למעשה הבריות? מפני משפטים? עינויים? אובדן הדיכוי? של הלחץ, שהיו השליטנות נוהגים להפעיל על הציבור הינו למרבה המזל נחלת העבר... הדיכוי לובש היום צורות מעודנות ונעלות יותר. ואם גם אין המישי-פטים המדיניים מתנהלים כיום — הכל יורעים מה עשה השליטנות כדי לכוונם — עזרים מסיפיים להיות איום קיצוני, אף שכיוונו העיקרי הפנה לעבר הלחץ הקיומי...

ואצלב האבל רואה דברים כהווייתם וקובע דברים בוטים לגבי איכותו של אנש, וטוען: לעיתים רחוקות, במדומה, נתן בדורנו אישור מישר, מרחם מהייה כזה, ובאופן גלוי ובוטה כלי-כך, לאנשים המיכנים לתת ידם לכל דבר וככל שעה, אך אם תצמח להם מכך תועלת כלשהי; ואנשים חסרי-עקרונות ועמדי-שידרה, המיכנים לעשות הכל בתאווה לשררה ולרווח אישי; למשרתים מלידה, הנכונים לכל השפלה ומיכנים בכל שעה להקריב את שכניהם ואת כבודם שלהם בשביל לחבב עצמם על המחזיקים בשילטון. לאור כל זה, לא יפלא הדבר, שהיום, יותר מאשר אי-פעם בעבר, מפקרות עמדות ציבוריות ועבודת-השטחה רבות כלי-כך בידי קארייריסטים ודוכים לשימחה, שארלאנאים ואפורטוניסטים ואנשים בעלי עבר מופקע; באחת, בידי משתפי-הפעולה הטיפוסיים; אותם בריות, המחזנים סיכולת לשכנע את עצמם בכל עת כי בעשותם את מלאכתם המזוהמת, הם מצילים משהו, ומגל מקום שהם חוסמים את הדרך בפני אנשים גרועים מהם...

בהמשך מיכתב-הגלוי לדוקטור הוסאק, כותב האבל על המיכאניזם-המרדים את חברת-ההמונים: רוב הבריות אינו להט לבלות את ימיו במאבק לא-נפסק עם השויל-סנות, בעיקר כשאין הדבר עשוי להסתים אלא בתבונה של היחיד המבודד. וכך מרסו לו היאוש בלב של הפרט: היאוש מביא לאדישות, האדישות לקונפורמיות, הקונפורמיות לעשייה מתוך שיגרה... ועלמנו, עולמו

ואצלב האבל, נולד 1936, משורר ומחאי. עבודותיו מושפעות מיצירות: פרנץ קפקא, ירוסלאב האשק, אלפרד זארי וסמואל בקט, והן מצוגות עולם בלהות הן שוכן בלב אינסוף אירוני ואבסורדי. מחזורי תיו: „מסיבת הגן“; „המומרגדום“; „קשה יותר ויותר להתרכז“. פירסם ספר בכותרת „אנטי-קידום“ מתוכו נלקח שיר זה.

סאטיריים מציב האבל מיבנים-לשוניים, ומפרק אתם במהלך המחזה או השיר שלו. הביצוע הלוגי של מישהיך ופירוקי הלשון של האבל, מושחתים על מיג-זרים מתורתו של לודוויג ויטגנשטיין. ** עיקר עיסוקו של ואצלב האבל הוא בתיאטרון. במחזהו הראשון „מסיבת הגן“ הוא מציג מיבנים-בירוקי-ראטים המושחתים על דילאמה-לשונית: עלילת-המחזה מתרחשת במדינה בעלת משטר-טוטאליטרי העוברת בשיריו ובמחזותיו של ואצלב האבל, קיים המרכיב הדומיננטי של „מהפכה-סאמנטית“ שבשנים האחרות, נות, נוהגים להשתמש בו שימוש מוטעה מיסודו בסיפ-רות-העברית. ** „הטראקטט לוגי-פילוסופי“ מאת ויטגנשטיין, ראה אור בעברית בתרגומו של ד״ר משה קרוי, הוצאת ספר-ריית-פועלים.